

UOVS-SASOL-BIBLIOTEEK 0075234

111107483003010000013

UNIVERSITEIT VAN DIE ORANJE-VRYSTAAT.

I N T R E E R E D E

gehou op 30 Augustus 1961

deur

PROFESSOR J. J. FOURIE, B.A.(Stell.),
B.Ed., M.Ed., D.Ed.(S.A.)

PROFESSOR IN OPVOEDKUNDE

aan die

UNIVERSITEIT VAN DIE ORANJE-VRYSTAAT.

-x-x-x-x-x-x-x-

DIE FUNKSIEVERRUIMING EN LEERPLANVRYHEID VAN DIE
MIDDELBARE SKOOL:

'N UITDAGING AAN DIE UNIVERSITEIT.

1. INLEIDING:

As praktiese teoretikus wat self 26 jaar lank in die praktiese onderwys gestaan het, het ek die taak wat my in hierdie leerstoel vir Opvoedkundige Wysbegeerte aangewys is, nie gesien in terme van swewende filosofieë wat weinig verband met die praktyk het nie, maar in die prinsipiële fundering van die aspirant-onderwyser vir sy praktiese lewenstaak, sowel as in die normatiewe waarde

van my vak in die daarstelling van 'n opvoedkundige denkstruktuur waaraan alle probleme van die praktiese onderwys gedurig getoets moet word.

Waar ons ons hier die taak gestel het om die probleme in verband met die funksieversuiming en leerplanvryheid van die middelbare skool in die twintigste eeu te sien in sy verband met, en as uitdaging aan die hoër onderwys, het ons ook voor 'n probleem in die praktiese opvoedkunde gekom waaroor daar vandag soveel verskil in vertolking bestaan, dat dit ons tot 'n dieper besinning noep voordat ons die verdere pad in 'n nuwe en grotendeels veranderde wêreld kan ken; want ook hier sien ons die "winde van verandering" in 'n immer-wisselende intensiteit - van die groot, onheilspellende stilte voor die storm wat onder meer die Suid-Afrikaanse toneel kenmerk, tot die stormsterktes wat in sommige oorde soos die V.S.A. alle gevestigde tradisies ontwortel het om 'n pad oop te maak na 'n nuwe en onsekere Nirwana.

Die tradisionele verband tussen die middelbare en hoër onderwys is welbekend: dat die middelbare onderwys 'n baie lang tyd gedien het as blote voorbereiding vir die hoër onderwys wat die leerplanne en eksamens van die middelbare skool in alle lande van die wêreld gedomineer het deur die vereistes vir universiteitstoelating, sodat dit tot die begin van die huidige eeu die byna uitsluitlike funksie van die middelbare onderwys was om te dien as skakel tussen die laer en die hoër onderwys, en slegs die inrigtings vir hoër onderwys wat opleiding vir die akademiese en professionele lewe moet verskaf, enige daadwerklike belang by die matrikulasie-eksamen en die werk van die middelbare skool gehad het.

Met die veranderde lewenseise, massakultuur en massaopvoeding van die twintigste eeu en die daarmee gepaardgaande groeiende konsepsie van "secondary education for all" soos die geroep in Amerika begin het, het die eertydse selektiewe funksie van die middelbare onderwys vandag egter in al die beskafte lande van die wêreld 'n veel ruimer funksie geword. In die eerste plek het die eindsertifikaat van die middelbare skool ook 'n nuwe funksie gekry as belangrike lewenskwalifikasie vir die skool-einder wat geen verdere akademiese opleiding verlang

nie; tweedens het die verpligte toelating van 'n heterogene, ongeselekteerde massa leerlinge wat die skool op 16 of 18 jaar sal verlaat en van wie die oorgrote meerderheid hoegenaamd geen belang by 'n universitêre loopbaan kan hê nie, ingrypende veranderinge in die werksprogramme van die middelbare skool - veral ook in die metodes van eksaminering, promovering en sertifisering - noodsaaklik gemaak om 'n doeltreffende stelsel van gedifferensieerde onderwys te vind waarin 'n geestelike tuiste voorsien sal word vir leerlinge met die mees uiteenlopende belangstellings en bekwaamhede, van die moron en die grensgeval tot die genie. In die gekompliseerde wêreld waarin ons leef, het dit ook van die grootste belang geword dat elke kind op skool met dié soort leergange en metodes opgevoed moet word waardeur hy tot die volste ontwikkeling sal kom om sy grootste bydrae te kan lewer, veral in 'n land soos Suid-Afrika wat sulke hoë eise aan blanke leierskap stel, dat ons net so min 'n erosie van ons geestelike en intellektuele potensiaal kan bekostig as om duisende leerlinge 'n paar jaar lank met 'n verhoogde leerplig op sleeptou te neem met akademiese kursusse waarvoor hul, kragtens hul aangebore aanleg, nooit opgewasse kan wees nie.

Ook is daar vandag vir die middelbare en die hoër onderwys 'n gemeenskaplike tweeledige taak aangewys wat van die allergrootste belang geword het in 'n grootliks veranderende en steeds veranderende wêreld, naamlik die opvoeding vir leierskap enersyds, en andersyds vir intelligente burgerskap. Dit word vandag algemeen aanvaar in die onderwyswêreld dat die wetenskaplike en tegnologiese ontwikkelingsproses van die huidige eeu die grense vir rekrutering van leierskap veel wyer getrek het as blote intellektuele superioriteit, en ook 'n premie plaas op ander belangrike eienskappe soos werkgewoontes, persoonlikheid, die vermoë om mense te kan hanteer, sowel as 'n veel-sydige opvoedkundige agtergrond en ervaring, in welke verband die noodsaaklikheid van twee belangrike onderwysvormings vandag die verbeelding van die denkende wêreld aangegryp het: eerstens, die bevryding van die middelbare onderwys van sy tradisionele leerplan- en eksamengerigtheid as belangrike voorvereiste vir 'n verruiming van sy funksies en pligte; tweedens, 'n nuwe perspektiefverruiming in die hoër onderwys buite en behalwe die erkende navorsings-

funksie van die universiteit.

Die graad en tempo van aanpassing van die middelbare en hoër onderwys by hierdie nuwe eise van die moderne beskaafde gemeenskapslewe was egter nie orals dieselfde nie, en verskil so grootliks in die nuwe en ou wêreld aan die twee kante van die Atlantiese Oseaan, dat dit belangrik kan wees om eers die moontlikhede van die strominge en ver-nuwingstendense in hul onderwysstelsels te onder-soek voordat ons eie probleme in Suid-Afrika in oënskou geneem word.

2. TWEE WÊRELDE:

Waar die Britse Eilande en die Europese Vasteland die probleme in verband met die verpligte massaopvoeding op middelbare vlak probeer oplos het deur die tradisionele patroon van 'n selektiewe sekondêre skoolstelsel wat voorsiening maak vir aparte skole vir verskillende bekwaamheids- en/of belangstellingsgroepe, en 'n toelatingseksamen om te bepaal na welke soort middelbare skool die na-primêre leerling oorgeplaas moet word, het die Amerikaner alle spore van groep- en klasseskeiding in sy komprehensiewe hoërskool probeer uitwis, hoewel die V.S.A. vandag egter sy deure so wyd oopgemaak het vir die behoeftes van sy leerlinge, dat die algehele leerplan- en eksamen-vryheid wat gevolg het op die proefneming met die sogenaamde "Thirty Unshackled Schools" in die dertigerjare, die intellektuele standaarde van sy middelbare skoolbevolking onder verdenking gebring het.

Nog merkwaardiger is die verskil in die ou en nuwe benadering van die hoër onderwys in dié twee wêreldes. Terwyl daar in Europa baie groot waarde geheg word aan die intellektuele tradisie sodat keuring van voornemende studente op grond van intelligensie en studievermoë op 'n strenge grondslag geskied, het die V.S.A. sy deure so wyd oopgemaak om sy stelsel van hoër onderwys by die behoeftes van die Amerikaanse publiek aan te pas, dat dit selfs vir hoërskoolleerlinge van heel gemiddelde intelligensie moontlik geword het om

toelating....5/...

toelating tot een of ander inrigting vir hoër onderwys te verkry. Graag verwys ek in dié verband na die insiggewende verslag van mnr. Geo. du Toit, Registrateur van ons universiteit, oor „Die Bestuur en Administrasie van Universiteite in die V.S.A. - 'n Verslag oor 'n studiereis in die V.S.A. in 1958" waarin onder meer die volgende feite in verband met die Amerikaanse universiteitswese genoem word: „..... dat geen Europese land meer as 30 universiteite het nie, terwyl daar in die V.S.A. ongeveer 1900 inrigtings vir hoër onderwys is waarvan ongeveer 1,300 universiteitsgrade toeken, en dat daar dikwels in 'n losse verband na almal verwys word as universiteite; dat hierdie inrigtings groot strukturele verskeidenheid openbaar ten opsigte van hul toelatingsvereistes, onderrigmetodes e.d.m., en baie grootliks verskil in die standaarde van hul werk; dat die Amerikaner 'n afkeer het aan die intellektuele snobisme van die Europese stelsel, en sy kollege sien as 'n deel van sy gemeenskap waarvan hy self 'n lid is; dat die nadruk nie slegs op navorsingswerk en teoretiese uitbouing van wetenskaplike kennis val nie, maar ook op die toepassing en gebruik van daardie kennis in diens van die gemeenskap, en dat daar in dié verband duidelik aan die Amerikaanse universiteit onderskei word tussen 'n sogenaamde "General Education" in die eerste twee jaar van die vierjarige graadkursus, en 'n "Higher Education" (gespesialiseerde wetenskaplike navorsingswerk) daarna" - 'n aangeleentheid wat mnr. du Toit volledig in sy verslag behandel.

Ter verdediging van die Amerikaanse beleid van 'n "broad general highway"¹ word die vraag in 'n resente uitgawe van "The Year Book of Education" deur opvoedkundige waarnemers gestel²: "Can a modern democracy function efficiently whilst the traditional exclusiveness of the universities is maintained and whilst the emphasis of its studies remains obstinately the same?"; en verder: "If the universities are to fulfil their role they must also closely examine the complexities of our society in order to see how they can best perform a service which is still theirs to perform"³. Al het hierdie pad van die Amerikaners ook so breed geword dat hul vandag ongeveer 30 persent van hul bevolking wat kollege-ouderdom bereik het, tot 'n inrigting vir hoër onderwys toelaat⁴, het hul nogtans volgens 'n wêreldberoemde deskundige op die gebied van die Vergelyk-

ende Opvoedkunde, prof. I.L. Kandel, bereik wat in geen ander land ter wêreld bereik is nie: "They have educated at the undergraduate, graduate and professional levels a larger proportion of the whole population than is so educated elsewhere"⁵.

Met hierdie verskil in benadering hang ook saam die groot verskille wat aan weerskante van die oseaan voorkom met betrekking tot die keuring van voornemende universiteitstudiante - 'n faktor wat weer sy stempel sal laat op die werk wat daar in die middelbare skool gedoen word.

3. UNIVERSITEITSTOELATING EN DIE LEERPLANVRYHEID VAN DIE MIDDELBARE SKOOL IN DIE BUITELAND:

Die Transvaalse Oorsese Sending van 1955 wat in dieselfde jaar sy verslag oor "Gedifferensieerde Middelbare Onderwys" uitgebring het (hierna verwys as die Van Wykverslag), het onder meer volledig ingegaan op die leerplanne, eksamenstelsel en vereistes vir universiteitstoelating in die verskillende lande wat deur die kommissie besoek is, en het in die Engelssprekende lande 'n betreklike gebrek aan beheer in verband met leerplanne en leergange gevind, teenoor 'n strenge beheer van regeringsweë op die Europese Vasteland⁶. Uit alle beskikbare getuienis in die jongste opvoedkundige literatuur en 'n verskeidenheid primêre bronne (leerplanne en leergange, eksamenvraestelle, hand- en jaarboeke, toelatings- en eindeksamenreglemente e.d.m.) wat sedert 1949 in ons besit gekom het uit die buiteland, blyk dit dat ons die V.S.A. en die Europese Vasteland as die twee teenoorgestelde pole moet sien, terwyl die stelsel in Engeland en Skotland groot afwykings van en na albei kante toon en in 'n sekere sin 'n skakelposisie tussen die V.S.A. en die Europese Vasteland inneem. Ons behandel die drie rigtings baie kortliks afsonderlik.

(a) Die V.S.A.:

Die grootste wegbreking van die ou paaie vind ons in hierdie "nuwe" wêreld wat

ook sy invloed op die Kanadese stelsel gelaat het. Hoewel daar in die Verenigde State geen gemeenskaplike stelsel bestaan nie en die universiteitstoelatingsvereistes van staat tot staat en dikwels ook van universiteit tot universiteit verskil, net soos die standaarde vir hoërskool-graduassie van skool tot skool kan verskil, het die middelbare skole in die V.S.A. dit in gemeen dat hul aan geen feitekeniseksamen vir Universiteits-toelating onderwerp word nie, en algehele vryheid geniet om hul eie programme uit te werk sonder enige burokratiese inmenging en/of voorskrifte van owerheidsweë. Omdat die grootskeepsse proefneming met die "Thirty Unshackled Schools" in die dertigerjare bewys het dat leerlinge van hierdie skole wat sonder enige voorgeskrewe leerplanne en eksamens gewerk het en bloot op die aanbeveling van die skole tot die universiteit toegelaat is, minstens net so goed in hul akademiese werk gevaar het as die ander studente, en beter in die ander afdelings van die universiteitslewe as gevolg van hul wyer skolastiese agtergrond, is die stelsel van voorgeskrewe leerplanne en eksamens oor boord gedoen in die Amerikaanse skole, en word daar groter waarde geheg aan die verryking van die kind se ervaringslewe en die gebruikswaarde van kennis as aan kennis self. Op dié wyse is die tradisionele vaksentrisme in die Amerikaanse hoërskool ook vervang deur 'n stelsel waarin die vak grotendeels 'n blote instrument in die onderwyser se hand sou word vir die vorming van sekere gesindhede en houdings en die verryking van die kind se belangstellings- en ervaringslewe.

Ten spyte van die groot mate van agterdog waarmee die Amerikaanse stelsel vandag bejeën word aan hierdie kant van die oseaan en veral ook in ons eie land, is daar baie sterk getuienis dat daar in gesaghebbende opvoedkundige kringe in Amerika groter geloof aan hul eie stelsel geheg word as aan die tradisionele eksamenafrigting en geheuedrillery van die ou skool. 'n Gedeelte van daardie getuienis het ons ook op die Nasionale Onderwyskonferensie gehad wat in Julie 1960 in Durban gehou is. Ek verwys onder meer na prof. Washburne van Brooklyn-kollege, New York, vader van die Winnetkaplan, en wil hier woordeliks uit my aantekeningboek van die konferensie uit sy toespraak aanhaal: "We don't examine, we don't give grades; we give expe-

rience. We do not believe in artificially set standards, in marking, examining, competing - but in experiencing..... Experience must make sense to the child; then he is ready to learn If you have to examine, examine with books available: an examination on how he is going to apply facts, instead of an examination on facts Teach him how to use books, how to use thinking; teach him how to study, how to find facts. If he knows that, he is ready for university work". Prof. Washburne wys ook daarop dat sowel die universiteit as die departemente van onderwys volle verantwoordelikheid vir hierdie stelsel van middelbare onderwys in die V.S.A. aanvaar het, en dat die universiteite hul keuringsprogramme hierby aangepas het.

Van die verskeie keuringsmetodes waarvan Amerikaanse universiteite gebruik maak, het die toetse van die bekende "College Entrance Examination Board" (die sgn. C.E.E.B.) in die afgelepe dekades baie groot veld gewen. Die stelsel dra onder meer die volgende heel besondere kenmerke:

- (i) Dit bestaan uit 'n Skolastiese Bekwaamheidstoets met 'n verbale en matematiese seksie in die voormiddag, en die moontlikheid van drie Skolastiese toetse van een uur elk in drie vakke in die namiddag.
- (ii) Die toetse word jaarliks met baie groot sorg opgestel deur die groot personeel van toetsdeskundiges van die "Educational Testing Services" in die universiteitstad Princeton, New Jersey, en spesiale sorg word gedra dat dit geen aparte feitekennis van die kandidate sal toets nie, sodat alle spesiale afrigtingswerk, geheue- en blokwerk vir die eksamen uitgeskakel moet word. In die plek daarvan word algemene vakinsigte, die algemene ontwikkelingspeil van die kandidaat om kollege-geskiktheid vas te stel, en die vermoë om kennis op 'n intelligente wyse te gebruik en toe te pas, getoets met die oog op 'n betroubaarder maatstaf vir suksesvolle studentenskap as 'n gunstige uitslag in 'n feitekenniseksamen waarvoor die kandidaat dikwels 'n

massa feite gememoriseer het sonder om die nodige insigte te ontwikkel en tot die nodige geestelike rypheid te geraak.

- (iii) Die toetse dien slegs as aanvulling van en kontrole op die leerling se skoolrekord en die aanbeveling van die betrokke skool, en word 'n paar keer per jaar afgeneem sodat duisende leerlinge wat reeds die toetse afgelê het, nog op skool bly om eers hul rekords vir die nodige inskrywings op hul Kumulatiewe Verslagkaarte en die verkryging van die 16 vereiste werkeenhede of "Krediete" vir hoërskool-graduasie te voltooi.

Die volgende aanwysings in verband met sommige van die toetse is in dié verband insiggewend. In die algemene beskrywing van die toetse lees ons: "Experienced teachers and test technicians prepare the questions. The questions are discussed and edited and then, in most subjects, are actually answered by a group of students of known ability. The pre-test results are fully analyzed, and only those questions which distinguish between the good students and the poor ones are included in the final tests"⁷. Die aanwysings vir die matematiese seksie van die Skolastiese Bekwaamheidstoets lui onder meer: "The test is intended to identify the student who can apply basic knowledge in reasoning out solutions to new problems rather than the student who has simply memorized formulas and processes"⁸; en vir die Gevorderde Wiskunde-toets: "..... to appraise the candidate's ability to use what he has learned rather than his ability merely to repeat formulas and operations"⁹. Vir die verbale seksie word veral beklemtoon: "..... the candidate's understanding of words skill in dealing with word and thought relationships ability to read with understanding and discrimination a wide background of reading which has broadened the student's vocabulary ability to reason logically to combine ideas and to draw correct inferences"¹⁰.

Bogenoemde en ander aanwysings tipeer ook presies wat die Amerikaners met hul leerplanvryheid in die middelbare skool beoog: om die eksamendruk uit te skakel sodat die ervaringslewe en algemeen-opvoedkundige agtergrond van die leerling in 'n

natuurliker en minder gespanne atmosfeer van eksperimentering en selfstandige studie onder leiding verruim kan word vir die nodige geestelike rypwording waarby die universiteit ook 'n groot belang het; en al sou ons ook ernstige bedenking hê in verband met die oppervlaktheid van 'n epistomologie waarin daar feitlik geen plek vir geheue- en memoriseerwerk is nie, wil die Amerikaner vandag liever die reaksionêre angel uit sy eie stelsel verwyder as om na die ou stelsel terug te keer.

(b) Die Europese Vasteland:

Waar die Amerikaners bereid is om groot massas studente wat nie in staat sou wees om universiteitsgrade te verwerf nie, tot die sogenaamde "General education courses" van hul Junior kolleges en sommige van hul universiteite toe te laat, het die universiteitslewe van die Europese Vasteland die eksklusiewe voorreg van die enkele verstandelik-begaafdes gebly, en word die werk van die middelbare skool nog in 'n aansienlike mate aan bande gelê deur die vereistes wat die universiteit stel. Tog het daar ook hier 'n mate van funksieverruiming en vryheid ingetree deur die geleidelike oorskakeling na interne skooleksamens wat vir die universiteit aanneemlik geword het.

Tyd en ruimte laat ons nie toe om hier in besonderhede te tree oor die verskillende middelbare skoolstelsels in Europa nie. Globaal gesien, vind ons hier egter 'n geheel ander stroming as in die V.S.A. - 'n stroming waarvan die hoofkenmerke soos volg saamgevat kan word:

- (i) voorsiening vir gedifferensieerde middelbare onderwys in verskillende soorte middelbare skole waarna reeds verwys is;

(ii)....11/...

- (ii) strenge keuring vir toelating tot die akademiese hoërskool wat in die rigting van die hoëronderrys stuur; in Holland gaan byvoorbeeld slegs ongeveer 9 persent van die leerlinge na die akademiese hoërskole (d.i. die Gimnasium, H.B.S. en Lyceum)¹¹, en die res na die Ulo- of Muloskole, Tegniese hoërskole e.d.m.;
- (iii) strenge staatsbeheer oor leerplanne en leergange, met weinig vryheid t.o.v. vakkeuse in elke bepaalde soort middelbare skool, maar 'n groeiende neiging om al hoe meer oor te gaan na interne of intern beheerde eksamens onder staatstoetsig wat groter vryheid ten opsigte van leerplanvervolking aan die onderwyser verleen. Selfs in 'n land soos Denemarke waar die Van Wyk-kommissie die strengste mate van staatsbeheer gevind het, ook ten opsigte van eksaminering, word 50 persent van die punte in die Studente eksamen aan die jaarsyfer van die skool toegeken¹², sodat die werk van die onderwyser in hierdie lande veel minder gestrem word deur die knellende bande van 'n eksterne eksamen, en beter voorsiening vir selfstandige studie gemaak kan word, wat ook vir die universiteit as 'n bevredigender "Reifeprüfung" of rypheidstoets kan dien as die meganiese geheue drillery vir 'n eksterne feitekennis eksamen.
- (c) Engeland:

Dis in die eerste plek nodig om daarop te wys dat daar op die oomblik heelwat onsekerheid in verband met die middelbare onderwys in hierdie land bestaan. Verskeie faktore is hiervoor verantwoordelik, onder meer die ontwikkeling van die (Amerikaanse) komprehensiewe hoërskool naas die selektiewe stelsel van aparte skole en die behoud van 'n akademiese "élite"-tradisie, en veral ook die feit dat alle middelbare skole in Britanje enersyds algehele leerplanvryheid geniet en in dié opsig

algeheel van die Europese stelsels verskil, maar andersyds aan 'n suiwer eksterne eksamen aan die einde van die hoërskoolkursus onderwerp word wat selfs op die Vasteland in onbruik begin raak het.

Die groot leerplanvryheid wat die Engelse stelsel kenmerk, het kort na die Britse Onderwyswet van 1944 van krag geword. In 1949 het spreker reeds die volgende getuienis uit die akademiese "Grammar Schools" ontvang: "There is no compulsion as to what or how many subjects are taught ... The local authorities do not interfere with curriculum"¹³. Hierdie leerplanvryheid het moontlik geword deur die nuwe vorm wat die eksterne eksamen na 1944 aangeneem het, veral na die afskaffing van die ou matrikulasie-eksamen van 1917 in 1951, omdat destyds besef is dat die greep wat hierdie eksamen op die middelbare skole gehad het, die werk ernstig benadeel het - dat daar nie genoeg inisiatief aan die onderwyser gelaat word in 'n stelsel van eksaminering op vaste voorgeskrewe leerplanne nie, en die behoeftes van die indiwiduele leerlinge (die swakkeres sowel as die begaafdes) daardeur in die slag gebly het. In die plek daarvan is 'n ander eksterne eksamen ingestel, die "General Certificate Examination" (G.C.E.) wat op 16 jaar op die Gewone Graad en op 18 jaar op die Gevorderde Graad afgelê word - met die uitdruklike beleid, egter, dat hierdie eksamens so algemeen moontlik moet wees om spesiale eksamenafrigting op 'n voorgeskrewe leerplan uit te skakel en skole in die geleentheid te stel om hul funksie in 'n ruimer lig te sien¹⁴.

'n Besondere kenmerk van die Britse stelsel is ook die beperking vir universiteits-toelating volgens meriete van studievermoë, en die groot moontlikhede vir beursfasiliteite aan begaafde studente. Behalwe die Gevorderde (G.C.E.) wat toelating tot die Universiteit verleen, neem die universiteite ook hul eie studiebeurseksamens af. In 1955 was daar slegs 65,000 studente aan die 16 universiteite in Engeland en Wallis, en van hul het ongeveer

50,000 finansiële hulp ter waarde van £7½ miljoen ontvang (4,000 universiteitstudie-beurse, 6,000 staatstudiebeurse en 40,000 L.E.A.-toekennings, - die bekende "Local Education Authorities" wat 'n belangrike rol i.v.m. die beskerming van die middelbare onderwys speel)¹⁵ - 'n gemiddeld dus van ongeveer £150 per student aan 75 persent van die akademiese bevolking!

4. DIE GREEP VAN DIE UNIVERSITEIT OP DIE MIDDELBARE SKOOL IN SUID-AFRIKA:

Wanneer daar ag geslaan word op die ontwikkelingstendens in die rigting van gedifferensieerde middelbare onderwys, groter leerplanvryheid en/of interne of internbeheerde eksamens in die groter wêreld daar buite, en dit vergelyk word met die stelsel van vaste voorgeskrewe leerplanne en die eksterne eksamentradisie wat al van 1858 af in ons land geplant is en vandag nog deur die Matrikulasieraad as 'n "veilige" dak bo die middelbare onderwys gehou word, het dit seker ook tyd geword in ons land om baie ernstig te begin besin of ons nog in die pas gebly het. Selfs in 'n konserwatiewe land soos Engeland is die matrikulasie-eksamen van 1917 al 10 jaar gelede deur 'n meer realistiese vorm van eksaminering vervang om meer lewensruimte ten opsigte van leerplanvertolking aan die middelbare skole te gee om tred te kan hou met die vereistes van die tyd; maar in Suid-Afrika is ons nog baie geheg aan hierdie Britse erfenis van 1917 wat die Britte intussen self weggegooi het, en ons Suid-Afrikaanse universiteite skyn nog 'n groot waarde te heg aan dieselfde matrikulasie-eksamen van 1917 wat nog altyd die vryheid van ons middelbare skole aan bande gelê het. Ook in die geledere van die middelbare onderwys het ons al so "veilig" onder hierdie "dak" van die matrikulasieraad begin voel, dat 'n groot persentasie van ons onderwysers alle stemme wat daar reeds opgegaan het vir groter vryheid aan die middelbare onderwys, as ketterse leringe verwerp. Onthou moet word dat elke geslag van onderwysers, skoolhoofde, inspekteurs

van.....14/.....

van onderwys en universiteitsdosente in Suid-Afrika nog self opgegroeï het in die skaduwee en tradisie van die eksterne eksamen, en dat hierdie eksamen ook 'n mate van beskerming aan die middelbare onderwyser verleen - selfs 'n mate van erkenning, omdat die eksamenresultaat nog as die enigste maatstaf beskou word waarmee die waarde van sy werk gemeet kan word. Spreker het in sy vroeëre prinsipaalsloopbaan meermale die versoek van onderwysers gekry om hul van vakke soos Godsdiensonderwys waarin daar geen eksamen is nie, te onthef, omdat hul sonder die eksamen geen kontrole oor die kinders se werk kan vind nie; en al moet dergelyke gevalle ook beskou word as 'n aanklag teen die onderwyser self, skets dit nog die werklike posisie soos ons dit in die praktyk van die middelbare onderwys in Suid-Afrika leer ken het. Voeg hierby die heimelike vrees vir die onbekende (veral ook omdat die produkte van sommige reaksionêre oorsese stelsels nie altyd aanbevelenswaardig is nie), die belangrike oorgewing van gevestigde regte en voorregte (ook dié van die matrikulasieraad wat 'n tradisionele instelling en 'n gesogte liggaam met groot magte in ons land geword het), asook - en in 'n breër sin genome - die waarskuwing van 'n Amerikaanse professor op die Durbanse konferensie¹⁶ dat dit moeilik gaan om van 'n burokratiese kontrole wat in die onderwys gevestig geraak het, ontslae te raak (en ons dink hier veral aan die stremmende faktor van verdeelde onderwysbeheer op middelbare vlak), dan word dit ook duidelik waarom die kragtige geroep van Onderwyskommissies en invloedryke minderheidsgroepe teen die beklemmende statiese toestand van vaste leerplanne en eksamenoorheersing in ons middelbare skoolwese in Suid-Afrika nog veelal op dowe ore geval het. In Engeland het daar in die 15 jaar voor 1944 drie belangrike verslae van onderwyskommissies verskyn wat gelei het tot die Britse Onderwyswet van 1944 wat 'n algehele verandering in die middelbare onderwys van daardie land bewerkstellig het. In Suid-Afrika het daar in die afgelope dekades net sulke belangrike kommissieverslae verskyn, en tog het die toestand nog veelal staties gebly, omdat ons verdeelde onderwysbeheer op middelbare vlak enige beweging op nasionale grondslag onmoontlik gemaak het. Daar is ook nog geen lig aan die horison nie.

Met so 'n onsekere toekoms voor ons, het dit vandag 'n saak van dringende aktuele belang geword dat ook die universiteit homself baie duidelik rekenskap sal gee van die volgende feite vir 'n gesamentlike optrede met die middelbare skool soos in die geval van die V.S.A. in die dertigerjare. Ons bepaal ons hier slegs by gesigspunte van die middelbare onderwys wat ook die belange van die universiteit raak.

Met die gedurige verbetering en verfyning van eksamentegnieke en die bedrewenheid van die middelbare onderwyser om hom hierby aan te pas en ten alle koste vir die eksamen resultaat te werk, het die werk van die middelbare skool wat juis 'n ryke skolastiese agtergrond aan sowel die matrikulant as die skooleinder moet besorg, in 'n groot mate in 'n sinlose eksamendressuur vir 'n feitekeniseksamen ontaard, veral in die sogenaamde geheuevakke waarin 'n massa dooie feite vir die eksamen gememoriseer moet word: sinloos, omdat dit geen betekenis vir die kind se lewe hoef te hê nie, as hy dit maar net in die eksamenlokaal kan reproduseer. Die euwels van die eksterne eksamen is al so dikwels in die onderwyswêreld bloot gelê, dat dit nie nodig is om die hele pad oor te loop nie. Ons wil hier slegs beklemtoon dat die universiteit nie langer die onverskillige houding kan aanneem dat die middelbare onderwys sy eie huis in orde moet bring nie, omdat dit in ons land net so min sonder die medewerking van die universiteit gedoen kan word as in ander lande van die wêreld, juis vanweë die leerplan en eksamendak wat die universiteit deur sy matrikulasieraad oor die middelbare onderwys gebou het. 'n Paar belangrike gesigspunte wat die universiteit egter nie uit die oog mag verloor nie, is die volgende: eerstens, dat die onsekerheid van die middelbare onderwyser in verband met die soort vrae wat deur die eksterne eksaminator gestel kan word, en die onsekerheid i.v.m. sy metode van puntetoekenning wat van eksaminator tot eksaminator kan verskil, hierdie soort praktyke in die hand werk; want as die eksaminator in 'n vak soos Biologie sou verlang dat die kandidate onsinnige feite soos resepte vir die bestryding van miswurms vir die eksamen moet memoriseer (dit het onlangs gebeur), en hierdie soort vrae wat gereeld in die eksamen kan verskyn, deur die moderatore van die matrikulasieraad wat juis vir

die belange van die universiteit moet waak, deurgelaat word, dan dra die universiteit deur sy matrikulasieraad in die eerste plek die verantwoordelikheid daarvoor dat die middelbare onderwyser wat in hierdie stelsel nie met die eksamenresultate van sy kandidate uit die pas mag raak nie, sy kandidate tot sielstergende memoriseerwerk sal dryf wat die vak net mooi morsdood maak (soos ons dit nou die dag nog by 'n skool teëgekom het dat die kinders in die opsê van 'n wetenskapeksperiment wat hul self nooit gesien of gedoen het nie, presies moes aandui waar die borreltjies sal verskyn). Dan dra die universiteit ook self die verantwoordelikheid vir die beskuldiging wat die Voorsitter van die Suid-Afrikaanse Onderwysersunie verlede jaar aan die deur van die matrikulasieraad gelê het, dat die stelsel wat tans vir die matrikulasië-eksamen gebruik word, nie meer 'n behoorlike toets vir universiteitstoelating is nie, omdat hierdie soort eksamenafrigtingswerk absoluut niks help om die onafhanklike denkvermoë van die leerling en sy vermoë tot selfstandige studie te ontwikkel nie, met die gevolg dat die leerlinge geestelik onryp na die Universiteit gaan; en verder - dat 'n gunstige uitslag in hierdie soort eksamen 'n misleidende maatstaf vir die universiteit is, en lig moet werp op die feit dat die persentasie druipelelinge onder eerstejaarstudente aan ons Suid-Afrikaanse universiteite die hoogste in die wêreld is¹⁷. Want die vraag is hoe die kind ooit tot selfstandige studie gelei moet word solank die middelbare onderwyser 'n slagoffer van 'n stelsel is waarin hy in die versoeking gestel word om, terwille van sy eie reputasie en die heil van sy kandidate in die eksamen, sy leerlinge aan die hand te lei soos babas; eksamenvrae vir hul uit te werk, die beskrywing van wetenskapeksperimente en die geskiedenis-handboek te laat memoriseer, en van alle opvoedkundige middele gebruik te maak om hul deegliker vir 'n gunstige uitslag in 'n eksterne eksamen vir matrikulasiestandaarde af te rig. Ons kan dit nie sterk en luid genoeg beklemtoon nie dat nie net die kind en die onderwyser nie, maar die universiteit ook self 'n slagoffer van sy eie stelsel van oorheersing van die middelbare skool geword het, en dat ons onderwysstelsel nie meer realisties genoeg is vir die veranderde eise van die moderne wêreld nie.

5. OP SOEK NA NUWE WEÛ IN 'N NUWE WÊRELD:

Ons kan hier slegs met 'n baie kort samevatting van die vernaamste gesigspunte waarmee ons metodes van aanpassing in Suid-Afrika rekening sal moet hou, volstaan:

- (a) In die eerste plek behoort daar eenstemmigheid te wees dat sowel die universiteit as die middelbare skool sy funksies vandag in 'n veel ruimer lig sal moet sien met die oog op 'n belangrike gemeenskaplike taak ten opsigte van opvoeding vir leierskap, intelligente burgerskap, toeganklikmaking van 'n nuwe groepkultuur vir die massas, en ander belangrike gesigspunte wat in paragrawe 1 en 2 behandel is, en dat die middelbare skool in 'n groter mate van die eksterne eksamen bevry moet word om sy nuwe funksie in 'n ruimer sin te kan vervul.
- (b) Hoewel ons besondere landsomstandighede en eiesoortige probleme en volkskarakter in Suid-Afrika die noodsaaklikheid van 'n eie Suid-Afrikaanse benadering en die gevare verbonde aan 'n blote kopiëring van die vreemde beklemtoon, sal ons ook bereid moet wees om die goeie uit die oorsese stelsels te neem en by ons eie landsomstandighede aan te pas. In dié verband het dit vir ons ook baie noodsaaklik geword om ag te slaan op die snelle ontwikkeling in die rigting van interne eksaminering in die oorsese onderwysstelsels, en die feit dat die ouer kultuurlande van die wêreld in hierdie belangrike ontwikkeling geen bedreiging vir hul intellektuele en kulturele standaarde gesien het nie.
- (c) Daar is oorweldigende getuienis in ons land, soos ook in die buiteland, dat die tweeledige funksie van matriek as toelatingskwalifikasie vir die universiteit en as lewenskwalifikasie vir die skoolleider 'n onversoenbaar-dubbelslagtige ideaal in die middelbare onderwys is wat nóg die skoolleider, nóg die matrikulant kan bevredig,

en dat die matrikulasie-eksamen in Suid-Afrika vervang moet word met algeheel afsonderlike metingsmetodes vir skooleindvereistes en universiteitstoelating.

In dié verband wil ons graag die volgende in die vooruitsig stel: dat die moontlikheid van meer doeltreffende universiteitskeuringsmetodes soos gestandaardiseerde skolastiese toetse wat op geen bepaalde leerplanne gebaseer is nie en intelligente vakinsigte sal toets in plek van feite-kennis as sodanig, onverwyld ondersoek moet word, en dat die bekende C.E.E.B.-toetse van die V.S.A. vir hierdie doel ook die nodige aandag sal geniet met die oog op 'n gewysigde aanpassing by ons eie stelsel en universiteitstradisie; dat die matrikulasieraad die mees doeltreffende skakel tussen die middelbare onderwys en die universiteit is om hierdie ondersoek namens albei te inisieer en te behartig totdat 'n nuwe liggaam van toetsdeskundiges saamgestel is om die toetsprogramme en ander keuringsmetodes namens die universiteit oor te neem; dat middele en weë gevind moet word om, na die voorbeeld van die Engelse stelsel, ruimskoots voorsiening te maak vir universiteitsbeurs fasiliteite op 'n mededingende grondslag, sodat daar geen erosie van ons geestelike kapitaal sal wees nie.

'n Baie belangrike gesigspunt ter ooreweging is dat die universiteits-toelatingseksamen algeheel losgemaak moet word van die werk van die skool, asook dat daar geen aparte bane op die middelbare vlak vir skooleind en matrikulasie sal wees soos byvoorbeeld in die nuwe proefneming in Transvaal met 'n aparte skooleindeksamen vir die B-baan vanaf Desember 1961 nie, maar dat die skool-eindeksamen 'n intern-beheerde eksamen moet word wat alle leerlinge in hul laaste skooljaar sal moet aflê, terwyl slegs dié kandidate wat 'n universiteitsloopbaan beoog, behalwe hul interne skooleindeksamen ook nog aan 'n baie kort toetsprogram van skolastiese toetse vir universiteits-toelating onderwerp moet word wat nie langer as ongeveer twee dae sal duur nie. Die redes is duidelik. In die eerste plek kan ons nie bekostig om 'n skooleindsertifikaat uit te reik wat deur werkgewers en die algemene publiek as

minderwaardig teenoor matrikulasie beskou kan word nie. Verder het ons deur baie dure ondervinding in hierdie land geleer om nie veel geloof te heg aan enige reorganisasieskema wat nog aan die uitgediende matrikulasie-eksamen gekoppel is nie, en val dit ook moeilik om te glo dat hierdie metode van A- en B-bane wat ons as 'n blote noodmaatreël beskou om meer ruimte onder die dak van laasgenoemde eksamen te probeer vind, 'n doeltreffende oplossing sal kan bring vir die probleem om die A-groep wat die gesogte matrikulasievrystellingseksamen moet aflê, tot selfwerksaamheid, selfstudie, selfuitvinding, selfstandige proefneming en die aankweek van goeie studiegewoontes en navorsingsgesindhede te lei volgens die ideale wat deur die Van Wykverslag in die vooruitsig gestel is ¹⁸, omdat die werk nog altyd in die skaduwee van die matrikulasie-eksamen gedoen sal moet word. Ook is daar ander belangrike beginsels op die spel, onder meer dat hierdie metode van differensiasie 'n beleid van sentralisasie van skole voorveronderstel waarvoor ander opvoedkundige beginsels prysgegee moet word as gevolg waarvan dit geen realistiese beleid kan wees vir die Vrystaat en Kaapland met hul groot en dunner bevolkte plattelandse areas nie, asook die feit dat die tradisionele Europese beleid van groep- en klasseskeiding net soseer teen ons eie volksaard indruis as teen dié van die Amerikaner. Ek verwys in dié verband na 'n onlangse artikel van prof. Morton van Rhodes Universiteit waarin die ooreenkoms van die blanke bevolkings van Suid-Afrika en die V.S.A. aangetoon word: dat daar by albei feitlik geen klasseverskille voorkom soos in Europa nie, "..... with a consequent dislike of educational privilege, selection, streaming and indeed of any rigid classification of pupils into clear-cut groups, the able, the professionals, the artisans, the 'secondary moderns'" ¹⁹

Ons hou ons daarvan oortuig dat, indien ons stelsel van middelbare onderwys eers bevry is van die eksterne eksamen op vaste voorgeskrewe leerplanne, die begeerde oplossing vir ons probleem - dié van die voornemende universiteitstudent en die skoolleider - wel gevind sal word: 'n ruimer stelsel wat hom ook sal leen tot aanpassing by 'n beleid van desentralisasie.

So 'n tentatiewe skema is reeds 'n paar jaar gelede op die Vrystaatse Onderwyskongres toegelig²⁰ en sal vanjaar weer onder die aandag van die kongresgangers kom. Aangesien die metodiese toepassing van so 'n skema egter 'n suiwere reorganisasie-aangeleentheid van die middelbare onderwys is wat nie die belange van die universiteit kan raak nie, kan dit nie ter sake wees om verdere besonderhede hier te verstrek nie. Wat wel van belang is vir ons doel om die skakel tussen die middelbare en die hoër onderwys te vind, is die oorweging van 'n stelsel van hoof- en byvakke (i.p.v. A- en B-bane) waarop al die werksprogramme van die middelbare skool op skoleindvlak sowel as die bykomende universiteitstoelatingstoetse dan ingestel kan word - 'n stelsel wat 'n kombinasie en gewysigde toepassing van die hoof- en byvakke van die Hollandse (H.B.S.) en die groter leerplan- en eksamenvryheid van die Engelse en Amerikaanse stelsels beoog ten einde ons middelbare leerlinge in die geleentheid te stel om in dieselfde klas of seksie volgens hul eie bekwaamhede en belangstellings binne die raamwerk van 'n rekbaarder leergang en intern-beheerde eksamenvereistes te kan differensieer deur die aanbieding van hoof- en byvakke na hul eie keuse. Daar is dan geen afbakening in bane waarvolgens slegs kandidate van die A-baan die gesogte A-vakke met die oog op universiteitstoelating kan aflê as waartoe hul in staat is, en die reorganisasie-aangeleentheid wat ons hierbo na die middelbare onderwys terugverwys het, moet vir so 'n reëling voorsiening maak. Tentatief sou ons dit ter oorweging stel dat die skoleindsertifikaat in so 'n skema op die Gewone Graad toegeken kan word wanneer 'n kandidaat in 'n minimum van 2 hoof- en 4 byvakke geslaag het, terwyl 'n minimum van 4 hoof- en 4 byvakke vir die Gevorderde Skoleindsertifikaat verlang kan word, wat ook die minimum kwalifikasie moet wees om die bykomende skolastiese toetse vir universiteitstoelating te kan aflê.

So 'n stelsel sou groter vryheid en "Lebensraum" aan die werk van die middelbare skool verleen, en 'n uitdaging aan elke leerling stel om die omvang van sy eie leergang wat hy op sy sertifikaat aangedui wil hê, (en nie

dié wat vooraf vir hom vasgestel is nie), volgens sy eie bekwaamheid en werkvermoë te kan verruim - ook by wyse van ekstra klasse en laboratorium- en biblioteeknavorsingswerk in die namiddae onder die leiding van die skool en onderwysers. Dit kan ook 'n heilsame uitdaging word om die onderwyser tot beter navorsingsgesindhede te prikkel, en terselfdertyd 'n oplossing bring vir die probleem van die begaafde kind wat nou in 'n groter aantal hoofvakke as die vereiste minimum vir die Gevorderde Skooleindsertifikaat kan spesialiseer met die oog op studiebeurse vir die universiteit; en die uitdaging word des te groter in die lig van die feit dat hierdie eksamens en toetse intelligente vakinsigte en die rypheid van denke van die kandidate sal toets, en die sleurgang van geheue - en memoriseerwerk wat dikwels weersinwekkend is vir die skeppende gees van die begaafde leerling wat eerder met idees **as met** blote feite wil werk, tot 'n absolute noodsaaklike minimum sal beperk, sodat die middelbare skool volkome vryheid sal geniet om, onder die toesig van die onderwys-owerhede, sy werk in 'n rustige en nie-eksamengebonde atmosfeer te kan verruil tot die geestelike rypheid en selfstandigwording van sy leerlinge. Die enigste voorwaarde waarsonder egter niks bereik sal kan word nie, is dat die universiteit die uitdaging sal aanvaar om gehoor te gee aan die geroep uit die onderwyswêreld om sy eie toelatingsvereistes op ingrypende wyse in hersiening te neem sodat dit nie die werk van die skole op 'n enge, eksamengebonde wyse sal determineer nie, en die vryheid van die middelbare skool om ook die universiteit ten beste te kan dien deur die aflewering van 'n ryper produk, nie deur die universiteit self aan bande gelê sal word nie."

J. J. F O U R I E.

VERWYSINGS:

1. Vgl. Kandel, I.L.: "Comparative Education", 794.
2. The Year Book of Education, 1959, bl.17.
3. Ibid.
4. Ibid. 42.
5. Ibid. 120.
6. Van Wykverslag, 27 - 29.
7. College Entrance examination Board: "Bulletin of Information and Sample Tests", 1949 - 1950, bl.23.
8. Ibid. 26.
9. Ibid. 39.
10. Ibid. 23 - 25.
11. Van Wykverslag, 55.
12. Ibid. 29, 31, 57.
13. Fourie, J.J.: "Ons Middelbare Skoolstelsel en die Aksentuasie in die Leerplaninhoud vir Duits as derde taal". (D.Ed.-proefskrif), 282.
14. Van Wykverslag, 31: aangehaal uit verslag van die "Secondary School Examination Council" wat hierdie eksamen beheer.
15. Ibid. 53.
16. Kandel, I.L.: Toespraak op Durbanse Onderwyskonferensie, Julie 1960.
17. "Die Unie", Voorsittersrede op S.A.O.U.-kongres, bl.63.
18. Van Wykverslag, 79 - 81.
19. Morton, D.M., in "The Year Book of Education", 1958, bl. 405.
20. Fourie, J.J.: "Vraagstukke van die Middelskool", in "Die Skoolblad", Nov. 1959.

-o-o-o-o-o-o-o-o-o-

75234